

„Előttünk egy nemzetnek sorsa áll”

(Vörösmarty Mibály:
Gondolatok a könyvtárban)

Nemrégén egy faluban járva néhány idős emberrel beszélgettem az elmúlt másfél évtized történéseiről és országunk, falujuk jelen helyzetéről. Az egyébként hosszú, nagyon bölcs észrevételekkel teli beszélgetés lényegét egyetlen ott elhangzott szóval tudnám legtömörebben jellemezni. Az egyik idős úr, aki szintén részese volt a beszélgetésnek, egyszer csak azt találta mondani: *A mai **demokráciás** világban azt sem tudja az ember, hogy mit merjen gondolni.* Ez a számomra újszerűen hangzó szó, *demokráciás*, sok mindent kifejezett abból, ahogy ő gondolkodik és érez a változásokról vagy vélt változásokról. Irónia, bizonytalanság, fanyar humor, elégedetlenség, remény és bizakodás egyaránt van ebben az egyetlen szóban. Ez az életérzés valószínűleg sok honfitársunk szívében ott él. Talán bennünk is. A gazdasági és a politikai változás sok embert maga alá tepert. Még ha valóságosan nem is él rosszabb életszínvonalon, mint mondjuk 15 évvel ezelőtt, de a gazdasági biztonságérzete a valónál lényegesen rosszabb. A szabadság érzése a mindennapi megélhetésével kapcsolatos küzdelmei közepette nem ad neki vigaszt, kárpótlást. Nem is tud neki igazán örülni, hanem egyenesen azt mondja, hogy szabadnak sem érzi magát. Bizony a materiális nehézségekkel való szembenézés óhatatlanul kioltja sok ember szívéből a szellemi és lelki értékek iránti vonzalmat.

Joggal örvendezhetnénk amiatt, hogy szabad országban, szabadon élhetünk. De szabadságunk kisebb-nagyobb sérelmei – amelyek a lehetőségeink korlátaiból és az időnként megnyilvánuló, régi diktatorikus beidegződésekből fakadó, erőszakos hatalmi atrocitások – mérséklék bennünk a szabadság örömének érzését. A jogbizonytalanság és az önző hatalmi érdek béklyóban tartja cselekedeteink és érzéseink szabad kibontakozását. A szabad utazás, a hely, az ország, a foglalkozás szabad megválasztása nem ad önmagában valódi szabadságérzetet. Amíg a lélek nem szabad, addig a szabadság csak vágy marad. Sőt még a vágyaiban is korlátozottnak éli meg ezt az állapotot az ember. Márpedig létében érzi magát csökkent értékűnek az, aki nem szabad. A szabadság olyan szorosan létünk meghatározó tényezője, hogy azt tartósan nem nélkülözhetjük. Jézus tanítása szerint az igazság teszi szabaddá az embert (vö.: Jn 8,32). Felismerve vagy felismeretlenül, ez az embert valóban szabaddá tevő igazság hiányzik sokak életéből. Amikor az igazság, az igazságosság, a jog a hatalom birtokosaitól függ, tehát magát az igazságot relativizálják, akkor az szükségszerűen megnyomorítja a lelket. Nem csodálkozhatunk akkor azon sem, hogy a legtöbb ember szívéből csak egy fanyar, gunyoros, pilátusi sóhaj fakad fel: *Mi az igazság?*

Mégsem mondhatjuk, hogy nem történt pozitív változás társadalmi szinten. A Katolikus Egyház esetében egészen biztosan olyan gyökeres fordulat következett be, amelyhez hasonló Szent István kora óta nem történt. Az Egyház szabad, a hívő emberek szabadon gyakorolhatják hitüket. A lelkiismereti és vallásszabadságról szóló 1990. évi IV-es törvény garantálja az emberek ezen alapvető alkotmányos jogát. A hívő emberek szabadon hozhatnak létre és tarthatnak fenn olyan közfeladatot ellátó intézményeket, ahol a valláserkölcsei értékeket a működés alapelveként teszik. A Vatikán szabadon nevezheti ki Magyarországra a püspököket. Mindez a teljesség igénye nélkül készült felsorolás. A valóság mégsem ennyire szép, mint ahogy ezt az elmondottak alapján feltételezhetnénk. Bizony van jó néhány olyan neuralgikus pontja az állam és az Egyház kapcsolatának, amelyek már hosszú ideje nehezzé teszik az autonóm együttműködést.

Miután az Egyház nem kapta vissza azokat a tulajdonait, amelyek a működés anyagi hátterét képezték az általa fenntartott intézmények számára, rászorul az állami költségvetés finanszírozására. Ezért kötötték 1997. június 20-án a Vatikáni Megállapodás, amelyben a Magyar Állam kötelezettséget vállalt arra, hogy a vissza nem adott tulajdonok ellentételezésére többek között vállalja a közfeladatokat ellátó egyházi intézmények államiakkal azonos szintű finanszírozását. Ez valóban demokratikus elhatározás, hiszen a vallásos emberek is adófizető polgárai az államnak, tehát a közfeladatokat az ő pénzükből is finanszírozza az állam. Ha ezek a vallásos állampolgárok egyházi intézményben kívánják igénybe venni a közszolgáltatást, akkor erre legyen lehetőségük további anyagi megterhelés nélkül. Ebből a minden szempontból demokratikus szabályozásból viszont a problémák sokasága származik. Ugyanis, ha egy kormány egyoldalúan nem tartja be a megállapodást és a vonatkozó törvényeket, s erre ez utóbbi kormányciklusban bőven akad példa, akkor a vallásos intézmények és a vallásos emberek jogai sérülnek.

Ez a gazdasági függőség a mindenkori kormánytól súlyosan veszélyezteti az egyházi intézmények jogbiztonságát és az Egyház szabadságát is. Nagy kísértés ez a politikusok számára, hogy eszközként használják fel az egyházakat céljaik eléréséhez. Ezt egyesek nem titkoltan kifejezésre is juttatják: „Az állam és az egyház szétválasztása szellemében a kormány nem szólhat bele az egyházak belső életébe, de elvárhatja, hogy a költségvetési pénzekből finanszírozott egyházak lojálisak legyenek a mindenkori kormányzathoz” (*Népszava*, 2005. január 15.). Mi ez, ha nem nyílt zsarolás!

Egy e nyári esemény kapcsán, úgy tűnik, nem szűnt meg az ideológiai és kultúrharc sem az Egyházzal szemben. A legnagyobb minisztérium vezetője júliusban a miniszterelnöknek írt levelében kifejtette azon véleményét, hogy nem kívánatos az egyházi intézmények további térnyerése. Mindehhez olyan törvénymódosítások társulnak, amelyek az Alkotmánybíróság korábbi határozatait ismételtelen figyelmen kívül hagyva, az egyházi intézmények létét veszélybe sodorják.

Sajnos az Egyház és intézményei eszköztelenek ebben a küzdelemben. Az alkotmányosság és a törvény lenne egyetlen biztosítékuk, amely a másik félnek vi-

szont nem sokat jelent. Érthető tehát, hogy elkeseredettségükben a vallásos emberek a véleménynyilvánítás utolsó eszközéhez folyamodtak az elmúlt év decemberében, jogaik védelmében tüntetést rendeztek az Oktatási Minisztérium előtt.

Immár sokadszor visszatérő probléma az egyházak és bizonyos politikai erők között, hogy politizálhat-e az Egyház, vagy sem. Sok szempontból helytelen ez a kérdésfelvetés, de mégis válaszolni kell rá. Helytelen, mert az a felfogás húzódik meg mögötte, mintha az Egyházat a püspökökkel, a papokkal és a szerzetesekkel azonosítaná. Megjegyzendő, hogy bár az Egyház helyes önmérséklete miatt ezen személyeknek az Egyházi Törvénykönyv valóban megtiltja a pártpolitizálást, ez nem jelentheti azt, hogy ne fejezhetnék ki véleményüket a politikáról, a társadalmi életéről. A valós probléma az, hogy mivel minden megkeresztelt ember az Egyház tagja, a hívő emberek általában nem fejezhetnék ki politikai véleményüket és akaratukat? Remélhetőleg ezt azért egyetlen demokratikus politikus sem gondolja komolyan. Bár néhány politikusi kijelentésből következtetve ez nem is annyira biztos! A hívő emberek nem lehetnek másodrangú polgárok egyetlen demokratikus társadalomban sem, tehát igenis van véleményük, és akarják is alakítani, formálni a konkrét társadalmat, amelyben élnek. Szeretnének ugyanis egy olyan társadalomban élni, amely az ő értékrendjüket is megjeleníti, illetve tiszteletben tartja. Nagy bajnak kell tekinteniünk azt, hogy sokakban él még a kommunista diktatúra emléke, amely a vallásos embert mikor jobban, mikor kevésbé, de üldözte, s ezért a vallásos emberek közül még ma is csak kevesen mernek politikai szerepet vállalni. Ha ezek a félnék emberek tapasztalják napjaink egyházellenes megnyilvánulásait, csak növekszik bennük a félelem. Nagyon nehéz áttörni e félelem falait.

Az a képtelen vád is elhangzik unos-untalan, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia a jobboldali pártok mellett agitál, és szembe helyezkedik a baloldali pártokkal. Ezt az állítást jól meg kell vizsgálni, hogy érdemi cáfolatot lehessen rá adni. Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy az Egyháznak van saját szociális, társadalmi, politikai és erkölcsi tanítása. Ezek alapja a kinyilatkoztatás. Ezért az Egyháznak mint közösségnek s az egyes hívőnek is az evangélium mutat eligazodást a társadalmi, politikai kérdésekben. A II. Vatikáni Zsinat ezért fogalmaz határozottan: „Nagyon fontos, hogy helyes szemlélet alakuljon ki – különösen pluralista társadalmakban – a politikai közösség és az Egyház viszonyáról. Legyen továbbá világos a különbség aközött, amit a keresztények – akár egyéneként, akár csoportot képezve – mint keresztény lelkiismeretű állampolgárok a maguk nevében cselekszenek, és aközött, amit lelkipásztoraikkal együtt az Egyház nevében cselekszenek.

Feladatánál és illetékességénél fogva az Egyház semmiképpen sem elegendik a politikai közösséggel, és nincs kötve semmilyen politikai rendszerhez; jelzi is és oltalmazza is az emberi személy transzcendenciáját.

A politikai közösség és az Egyház függetlenek egymástól a maguk területén: ott autonómiájuk van. Mind a kettő ugyanazoknak az embereknek a személyes és

társadalmi hivatását szolgálja, bár más-más címen. Annál gyümölcsözőbb lesz szolgálatuk mindenki javára, minél jobban ápolják az egészséges együttműködést, a helyek és korok körülményei szerint” (GS 76).

A Püspöki Konferencia tehát nem elkötelezett, nem is lehet az, egyetlen politikai párt vagy oldal mellett sem. Ezt a parlamenti választások alkalmával kiadott körlevelek meggyőzően bizonyítják. Az viszont lehetséges, hogy egyes pártok nem azonos mértékben, vagyis több vagy kevesebb elemet építenek be az Egyház társadalmi tanításából saját pártjuk programjába. Akkor viszont miért kell csodálkozni azon, hogy a hívő emberek, így esetleg papok és püspökök is, azt vagy azokat a pártokat támogatják szívesebben, amelyek az ő értékrendjüket erőteljesebben képviselik a parlamentben? Ennek az értékrendnek három eleme különösen fontos minden társadalmi közösség számára. Ez az értékrend mindenekelőtt *perszonalista*, vagyis az ember különleges értékét és minden ember egyediségét, méltóságát és egyenlőségét vallja. Ugyanakkor *pluralista*, vagyis számol a különböző csoportok egyidejű jelenlétével a társadalomban. Továbbá *moralista* (= értékközpontú), küzd a keresztény erkölcsi elvek érvényesítéséért, amelyek – vallásos elköteleződéstől függetlenül – minden ember javát szolgálják. Ezen értékek realizálása a társadalmi életben az evangéliumi eszmény megvalósulását jelentik. Erről a célkitűzésről a keresztény ember nem mondhat le. Ezért minden korban és minden társadalomban igényt tart arra, hogy egyénileg és csoportot képezve, tevékenyen részt vegyen a társadalom életében és igazgatásában (vö.: GS 73).

Egy brüsszeli ismerősöm mesélte néhány évvel ezelőtt, hogy egyik reggel hatalmas betűkkel írta valaki az Európai Unió egyik épületének falára: *Uraim, álljanak meg, ki akarok szállni*. Néha ilyen késztetést érezhetünk magunkban, amikor visszagondolunk a rendszerváltás sok szép reményt adó érzéseire. De mégis reálisan meg kell állapítanunk, hogy valóban sok minden történt az elmúlt tizenöt évben, ami jó irányba változtatta meg közösségi és egyéni életünket egyaránt. Szeretnénk azt hinni, hogy ezeknek a változásoknak tevékeny szereplői voltunk, és akarattunk szerint mi is formáltunk rajta valamennyit. Az igazság azonban az, hogy össztársadalmi szinten legtöbbször csak elszenvedői voltunk a változásoknak. Még akkor is, ha azok pozitív fejlődést eredményeztek számunkra is. Joggal érezhetjük elégtelennek a pozitív változásokat, mégsem lehetünk teljesen elégedetlenek. Inkább a jóba vetett bizalomnak az erejével és Isten segítségével bízva akarjuk kijavítani a hibát és tovább folytatni a megkezdett jót. Komolyan kell vennünk keresztény embervoltunk felelősségét, mert *előttünk egy nemzetnek sorsa áll!* ☒